

Trollhättans
Stad

HANDLINGSPLAN FÖR EN KEMIKALIESMART FÖRSKOLA

Kemikaliesmart förskola

Utbildningsförvaltningen har tagit fram en handlingsplan som stöd i arbetet med att minska barns exponering av skadliga kemikalier i förskolan.

Eftersom förskolan är en plats där många små barn vistas större delen av sin vakna tid är det viktigt att arbetet med att minska gifterna börjar i förskolan. Rektor och personal i förskolan behöver se till att det material och produkter som används i förskolemiljön inte innehåller skadliga kemikalier.

Små barn är särskilt känsliga och utsatta för kemikalier eftersom de får i sig högre halter av kemikalier i förhållande till sin kroppsvikt än vad vuxna får i sig. Ämnen som lossnar kan tas upp via huden och via damm som barn andas in. Eftersom barn utforskar världen genom att bita och suga på material och på sina händer kan de få i sig kemikalier som frigjorts.

Styrande dokument:

Trollhättans stads strategi för en giftfri förskola ligger som grund för denna handlingsplan. Strategin utgår dels från hänsynsreglerna i andra kapitlet i Miljöbalken samt från nationella miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö. Detta mål anger att mängden naturfrämmande ämnen inte ska påverka människors hälsa. Västra Götalandsregionen har regionala tilläggs mål att alla områden med mycket stor risk för människors hälsa eller miljön ska åtgärdas samt att andelen ekologisk konsumtion i offentliga sektorn ska öka.

Trollhättans Stads strategi för en giftfri förskola ligger som grund för denna handlingsplan. Strategin utgår dels från *hänsynsreglerna* i 2 kapitlet i Miljöbalken och dels från det nationella miljökvalitetsmålet *Giftfri miljö*. Detta mål anger att mängden naturfrämmande ämnen inte ska påverka människors hälsa.

I Trollhättans stads Mål och resursplan anger kommunfullmäktige att staden har som fokusområde 2020–2023 att sträva mot ett Trollhättan som har ett långsiktigt helhetsperspektiv utifrån aspekterna social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet där ett av de prioriterade målen är att öka hastigheten mot ett klimatsmart Trollhättan. Utbildningsnämnden har som ett av sina nämndsmål att likvärdigheten avseende barns och elevers lärande miljö ska öka vilket ligger i linje med stadens prioriterade mål.

I skollagen, kapitel 8 står det att huvudmannen ska se till att barngrupperna har en lämplig sammansättning och storlek och att barnen även i övrigt erbjuds en god miljö. I läroplanen för förskolan står det att utbildningen ska genomföras i demokratiska former och lägga grunden till ett växande intresse och ansvar hos barnen för att aktivt delta i samhället och för en hållbar utveckling – såväl ekonomisk och social som miljömässig. Utbildningen ska ge barnen möjlighet att tillägna sig ett ekologiskt och varsamt förhållningssätt till sin omgivande miljö och till natur och samhälle.

För vem gäller handlingsplanen

Handlingsplanen gäller för kommunala förskolor i Trollhättans stad. Handlingsplanen är tänkt som ett stöd för personal och rektorer i arbetet mot en kemikaliesmart förskola.

Ekonomi

Åtgärderna ska genomföras inom befintlig budget. Det är inte möjligt att genomföra alla åtgärder direkt, eftersom vissa åtgärder innebär stora kostnader och kompetensutveckling. Det material som fasas ut behöver ersättas med annat material, vilket då ska ske inom förskolans befintliga budget.

Forum för kompetensutveckling

För att erövra nya kunskaper om vikten av att medvetet arbeta med att minska kemikalier och miljögifter i vår förskolemiljö har det skapats en kurs i vår digitala lär plattform i ITS Learning. Här bjuds personal som arbetar i förskolan in och kan ta del av det material som finns i kursen "Kemikaliesmart förskola".

Vi rensar bort och fasar ut

1. Börja med att gå igenom naturskyddsföreningens checklista (finns i slutet av handlingsplanen) och bestäm vilka punkter vi kan påverka på förskolan. Bestäm vilken takt ni skall rensa respektive fasa ut.
2. Plocka bort de produkter som är mest skadliga för barnen, enligt checklistan. Dela upp sorteringen i äta, leka, sova. Prioritera en del i taget
3. Hålla oss till kemikaliesmarta inköp. Ta hjälp av naturskyddsföreningen eller följ företagets rekommendationer.

1. Prioriterade punkter

- ✓ **Gallra bland plastleksaker**
Rensa bort mjuka plastleksaker som är äldre än 2007, så som bollar, badankor, dockor och små plastfigurer. Det som gjort plasten mjuk är ofta ftalater som misstänks kunna störa hormonsystemet. Gallra samtidigt ut leksaker som luktar plastigt eller känns lite kladdiga eller hala när du tar i dem.
- ✓ **Nobba lek-elektronik**
Plocka bort gamla mobiler, uttjänta tangentbord och annan elektronik som hamnat i leksakslådan. Pylar som inte är tillverkade för att vara leksaker har inte lika hårda miljökrav som äkta leksaker och kan därför innehålla mer farliga ämnen. Detta gäller särskilt gammal elektronik.
- ✓ **Lek med leksaker**
Väskor, skor och smycken från vuxenvärlden är kul att klä ut sig med, men de är inga leksaker och kan innehålla sådant som är förbjudet i leksaker. Detsamma gäller för konstnärsmaterial och skapande med skräp.
- ✓ **Låt barnen gosa giftfritt**
Tvätta nyinköpta gosedjur innan de får barnens kärlek. Passa på att tvätta annan nyinköpt textil också.
- ✓ **Byt blöja utan skumma kemikalier**
Kolla om skötbord innehåller PVC-plast. Byt ut om möjligheten finns. Om personalen använder handskar är tipset att skippa vinyl även här.
- ✓ **Låt barnen slumra sött**
Hitta alternativ till sov madrasser med PVC-överdrag. Tvätta nyinköpta frottéöverdrag, kuddar, filter och lakan.
- ✓ **Skippa gammalt skumgummi**
Undersökningar visar att gamla pylar av skumgummi ofta innehåller bromerade flamskyddsmedel. Rensa bort.

2. Plocka bort de saker som är mest skadliga

Leka

- ✓ **Ta bort mjuka plastleksaker gjorda före 2007**
Leksaker mjukgjord plats är allt som är mjukare än lego och inkluderar med andra ord, dockor, leksaksdjur, bollar osv.
- ✓ **Leksaker som luktar plast bör slängas**
- ✓ **Undvik leksaker som luktar parfym**
- ✓ **Kritiska mot vilka leksaker som tas emot som gåvor**
- ✓ **Försök välja produkter som är tillverkade inom EU**
- ✓ **Låt inte barnen leka med elektronik, plast och metallsaker som inte är leksaker i så stor utsträckning som möjligt.** Främst i barnens inomhusmiljö.

Äta

- ✓ **Byta ut tallrikar i plast mot tallrikar i porslin.**
- ✓ **Husgeråd i rostfritt, glas eller trä**
- ✓ **Välj bord med kemikaliegodkänd ljuddämpning**
- Ej PVC

Sova

- ✓ **I första hand sover barn utomhus i vagnar.**
- Annars byta ut alla madrasser som är äldre än 2007. Bra alternativ finns på Lekolärs operation – Giftfri förskola

3. Ordlista med skadliga ämnen

- ✓ **Ftalater** = en grupp ämnen som används för att göra plaster och gummi mjuka och smidiga.
- ✓ **Bisfenol A** = ett hormonstörande ämne som dock inte ansamlas i kroppen, men som genom den ständiga exponeringen leder till förhöjda nivåer hos människan. Används som s.k. hårdgörare i vissa plaster. Används ofta i produkter som sägs vara av "oförstörbar plast"
- ✓ **Parabener** = konserveringsmedel
- ✓ **Reproduktionstoxiska** = fortplantningsstörande
- ✓ **Mutogen** = förändrar den genetiska informationen (DNA)

Naturskyddsföreningens checklista	Egna anteckningar
1. Gallra bland plastleksakererna: Rensa bort mjuka plastleksaker som är äldre än 2007, så som bollar, badankor, dockor och små plastfigurer. Det som gjort plasten mjuk är ofta ftalater som misstänks kunna störa hormonsystemet. Gallra samtidigt ut leksaker som luktar plastigt eller känns lite kladdiga eller hala när du tar i dem.	
2. Nobba lek-elektronik: Plocka bort gamla mobiler, uttjänta tangentbord och annan elektronik som hamnat i leksakslådan. Prylar som inte är tillverkade för att vara leksaker har inte lika hårda miljökrav som äkta leksaker och kan därför innehålla mer farliga ämnen. Detta gäller särskilt gammal elektronik.	
3. Lek med leksaker: Väskor, skor och smycken från vuxenvärlden är kul att klä ut sig med, men de är inga leksaker och kan innehålla sådant som är förbjudet i leksaker. Detsamma gäller för konstnärsmaterial och skapande med skräp.	
4. Låt barnen gosa giftfritt: Tvätta nyinköpta gosedjur innan de får barnens kärlek. Passa på att tvätta annan nyinköpt textil också.	
5. Maxa ekomaten: Ju mer ekologisk mat barnen får desto bättre. Ekomaten innehåller mindre rester från bekämpningsmedel.	
7. Värm utan plast: Att mikra mat i en plastbytta går snabbt. Men när plasten värms upp kan skadliga kemikalier släppa och hamna i maten. Undvik det genom att värma maten i en porslinskål. Eller värm i rostfri kastrull och servera på porslin. Förvara också maten i annat än plastkärl.	
8. Handskas rätt med maten: Undvik plasthandskar av vinyl. Undersökningar visar att de flesta av dessa handskar innehåller höga halter hormonstörande ämnen som kan överföras till maten och barnen. Om personalen behöver använda handskar är andra material, som till exempel nitril, bättre.	
9. Byt blöja utan skumma kemikalier: Kolla om skötbord innehåller PVC-plast. Byt ut om möjligheten finns. Om personalen använder handskar är tipset att skipa vinyl även här.	
10. Låt barnen slumra sött: Hitta alternativ till sovdrasser med PVC-överdrag. Tvätta nyinköpta frottéöverdrag, kuddar, filtar och lakan.	
11. Skipa gammalt skumgummi: Undersökningar visar att gamla prylar av skumgummi ofta innehåller bromerade flamskyddsmedel. Rensa bort.	
12. Superviktig städning: Städning ska göras när barnen inte är i lokalerna eftersom dammet rörs runt i luften under städningen. Eftersom reningsverken har svårt att ta bort miljögifterna som kommer via avloppet, är det bäst att dammsuga först innan våttorkning. Miljögifterna oskadliggörs när de förbränns. Ett snabbt korsdrag när man städar är heller inte fel.	

Allmänna råd

- Behåll leksaker som är CE-märkta (tillverkade tidigast efter 2007, helst efter 20 juli 2013).
- Välj den bästa produkten i upphandlat sortiment vid inköp; produkter tillverkade inom EU och gärna miljömärkta, till exempel Svanen-märkta eller Cradle to Cradle-certifierade.
- Ta inte emot leksaker som skänks till förskolan.

Vad säger lagen?

Leksaker som är inköpta före 2007 omfattas inte av någon kemikalielagstiftning och kan innehålla mer farliga kemikalier. År 2011 trädde ett nytt leksaksdirektiv i kraft inom EU med skärpta kemikaliekrav för leksaker.

Kemikaliekravet i direktivet började tillämpas först den 20 juli 2013. Enligt leksaksdirektivet får leksakers innehåll av kemiska ämnen inte innebära någon risk för människors hälsa. Produkter som inte är avsedda som leksaker har sämre kontroll genom lagstiftningen. Se därför även över saker som barnen leker med som inte är ämnade att vara leksaker.

Lästips:

Strategi-giftfri förskola-Trollhättans stad

Kemikalier i barns vardag Kemikalieinspektionen

Operation giftfri förskola – Åtgärdsförslag till kommuner, Naturskyddsföreningen

Barns exponering för kemiska ämnen i förskolan Kemikalieinspektionen